

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

JUNIE 2019

REKENINGKUNDE

PUNTE: 300

TYD: 3 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 15 bladsye en 'n 14 bladsy-antwoordeboek.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies aandagtig en volg dit noukeurig.

1. Beantwoord AL die vrae.
2. 'n Spesiale ANTWOORDEBOEK word verskaf waarin jy AL die vrae moet beantwoord.
3. Toon AL die bewerkings om deelpunte te verdien.
4. Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.
5. Jy mag 'n donker potlood of blou/swart ink gebruik om die vrae te beantwoord.
6. Alle bewerkings moet tot EEN desimale punt getoon word, waar van toepassing.
7. Skryf netjies en leesbaar.

8. Gebruik die inligting in die tabel hieronder as 'n riglyn wanneer jy die vraestel beantwoord. Probeer om NIE daarvan af te wyk NIE.

VRAAG 1: 40 punte; 25 minute	
Onderwerp:	Hierdie vraag integreer:
Voorraadwaardasie	Bestuur van hulpbronne Voorraadbegrippe en waardering Interne beheer

VRAAG 2: 45 punte; 30 minute	
Onderwerp:	Hierdie vraag integreer:
Versoenings en	Finansiële rekeningkunde Bankversoening Debiteureversoening Bestuur van hulpbronne Interne beheer

VRAAG 3: 50 punte; 30 minute	
Onderwerp:	Hierdie vraag integreer:
Finansiële state van maatskappye	Finansiële rekeningkunde Aansuiwerings Inkomstestaat

VRAAG 4: 70 punte; 40 minute	
Onderwerp:	Hierdie vraag integreer:
Finansiële state van maatskappye, Ontleding en vertolking	Finansiële rekeningkunde Notas tot die Balansstaat Balansstaat Ontleding en vertolking van finansiële inligting

VRAAG 5: 55 punte; 30 minute	
Onderwerp:	Hierdie vraag integreer:
Finansiële state van maatskappye, Ouditeursverslag	Finansiële rekeningkunde Notas tot die Kontantvloeiastaat Kontantvloeiastaat Bestuur van hulpbronne Ouditeursverslag

VRAAG 6: 40 punte; 25 minute	
Onderwerp:	Hierdie vraag integreer:
Vaste bates BTW	Finansiële rekeningkunde Vastebatenota-berekeninge Bateverkoperekening BTW-berekeninge Bestuur van hulpbronne BTW-etiek

VRAAG 1: VOORRAADWAARDASIE**(40 punte; 25 minute)****1.1 BEGRIPPE****GEVRA:**

Dui aan of die volgende stellings WAAR of ONWAAR is.

- 1.1.1 Wanneer goedere verkoop word, word die koste van verkope terselfdertyd onder die deurlopende-voorraadstelsel aangeteken. (1)
- 1.1.2 Die spesifieke identifikasiemetode van voorraadwaardering is gebaseer op die veronderstelling dat sekere voorraad geïdentifiseer word om eerste verkoop te word. (1)
- 1.1.3 Goedere aangekoop word gedebiteer in die Aankoperekening, onder die periodieke voorraadopnamestelsel. (1)
- 1.1.4 Die geweegdegemiddelde-metode van voorraadwaardasie is gebaseer op die veronderstelling dat begin- en eindvoorraad bymekaar getel word en gedeel word deur die aantal eenhede gekoop. (1)

1.2 VOORRAADWAARDASIE

Zennko's Winkel verkoop een soort reistas. Jy word voorsien van inligting vir die finansiële jaar geëindig op 30 April 2019.
Die besigheid maak gebruik van die EIEU-metode van voorraadwaardasie en die periodieke voorraadstelsel.

GEVRA:

- 1.2.1 Bereken die waarde van die eindvoorraad op 30 April 2019. (8)
- 1.2.2 Bereken die volgende vir die jaar geëindig 30 April 2019:
- Koste van verkope (8)
 - Bruto wins % (4)
 - Voorraadhoudingstydperk vir 2019 in dae (5)
- 1.2.3 Lewer kommentaar op die voorraadhoudingstydperk vir 2019. Haal syfers aan. (Die voorraadhoudingstydperk vir 2018 was 182 dae.) (4)
- 1.2.4 Ten einde te verbeter op die verlies van voorraad (20 reistasse) die vorige jaar, het die eienaar strenger kontrolemaatreëls oor voorraad ingestel. Lewer kommentaar oor of dit suksesvol was. Toon berekeninge. (7)

INLIGTING:**Voorraadrekords van reistasse:**

Datum	Aantal eenhede	Prys per eenheid (insluitend vraggeld op aankope)	Totale waarde
1 Mei 2018	215		R122 550
30 April 2019	110	?	?

Aankope van reistasse:

Datum	Eenhede	Kosprys per eenheid	Totale aankope	Vraggeld op aankope per eenheid	Totale vraggeld op aankope
10 Julie 2018	150	R580	R87 000	R30	R4 500
28 September 2018	200	R600	R120 000	R30	R6 000
2 Desember 2018	125	R630	R78 750	R30	R3 750
28 Februarie 2019	75	R610	R45 750	R40	R3 000
TOTAAL	550		R331 500		R17 250

Terugstuur van reistasse:

Tien (10) reistasse wat gedurende Februarie 2019 aangekoop is, is beskadig en is dus aan die verskaffer teruggestuur. Die verskaffer het ingestem en die besigheid se rekening gekrediteer met die kosprys, insluitende die vraggeld op aankope.

Verkope

640 reistasse is vir R576 000 gedurende die jaar verkoop.

VRAAG 2: VERSOENINGS**(45 punte; 30 minute)****2.1 BANKVERSOENING:**

Jy word voorsien van inligting uit die boeke van Qumbu Handelaars.

GEVRA:

2.1.1 Bereken die korrekte saldo van die Bankrekening op 31 Januarie 2019. (15)

2.1.2 Stel die Bankversoeningstaat op 31 Januarie 2019 op. (11)

2.1.3 'n Interne ondersoek het aan die lig gebring dat kontantdeposito's nie onmiddellik gedoen word nie. Haal TWEE voorbeelde aan en verduidelik wat tot die bevinding gelei het. (4)

2.1.4 Gee TWEE interne beheermaatreëls wat die besigheid kan gebruik om te voorkom dat dit weer gebeur. (4)

INLIGTING:

A. Uittreksel van die Bankversoeningstaat op 31 Desember 2018:

Uitstaande deposisto's:

15 November 2018	R 4 100
31 Desember 2018	R 3 600

Tjeks nog nie vir betaling aangebied nie:

Nr. 673	R 1 080
Nr. 681	R 2 860
Nr. 707	R 3 900
Nr. 723	R 1 000

- Tjek nr. 673 is uitgereik op 21 Julie 2018 as 'n donasie.
- Tjek nr. 681 en nr. 707 word in die Bankstaat vir Januarie 2019 aangedui.

B. Die Bankrekening in die Algemene Grootboek op 31 Desember 2018 dui 'n gunstige saldo van R24 740 aan.

C. Voorlopige totale vir Januarie 2019:

KOJ:	R68 720
KBJ:	R74 960

D. Items aangedui in die Joernale vir Januarie 2019, maar nie in die Bankstaat nie:

- Die volgende tjeks:
 - Nr. 782 vir R5 400
 - Nr. 805 vir R1 560, gedateer 8 Februarie 2019
 - Nr. 808 vir R5 400

LET WEL: Tjek nr. 782, gedateer 21 Januarie 2019, uitgereik vir skryfbehoeftes het verlore geraak. Betaling van die tjek is gestop. Die tjek is vervang met tjek nr. 808 op 30 Januarie 2019.

- Tjek nr. 790 is uitgereik vir handelsvoorraad aangekoop. Die bedrag is as R1 850 in die Kontantjoernaal aangeteken, maar die korrekte bedrag van R1 580 is in die bankstaat aangeteken
- 'n Deposito deur Qumbu Handelaars op 31 Januarie 2019, R6 800.

E. Items op die Januarie Bankstaat, maar nie in die Kontantjoernale nie.

- 'n Deposito van R3 600 op 12 Januarie 2019
- Bankkoste, R1 560
LET WEL: Bankkoste is met R160 te veel bereken. Die bank sal die fout op die volgende bankstaat regmaak.
- Rente op kredietsaldo, R500.
- 'n Geweerde tjek van 'n debiteur ontvang, R3 500.
- 'n Direkte deposito van 'n debiteur ter vereffening van sy rekening van R1 500, nadat 10% korting toegestaan is.
- 'n Debietorder vir die paaient van die eienaar se persoonlike versekering, R2 100.

2.2 DEBITEUREVERSOENING

GEVRA:

Stel 'n gerekonsilieerde debiteurelys soos op 31 Maart 2019, op: (11)

INLIGTING:

Die volgende foute is gevind:

- 'n Afslag van R300 vir beskadigde goedere teruggestuur deur H. James is na die rekening van H. Jameson oorgeboek.
- 'n Faktuur uitgereik aan A. Dyantyi vir R1 200 is korrek in die joernaal aangeteken, maar is as R2 100 na haar rekening oorgeboek.
- R20 rente hef op die agterstallige rekening van E. Rasmeni, is na die verkeerde kant van sy rekening oorgeboek.

VRAAG 3: INKOMSTESTAAT**(50 punte; 30 minute)**

Jy word voorsien van inligting getrek uit die rekords van BigSave Bpk. op 30 April 2019.

GEVRA:

Stel die Inkomstestaat vir die jaar geëindig 30 April 2019 op.

(50)**INLIGTING:**

A. UITTREKSEL VAN DIE VOORAANSUIWERINGSPROEFBALANS OP 30 APRIL 2019

Handelsvoorraad	1840 800
Debiteurekontrole	625 600
Voorsiening vir oninbare skulde	26 400
Verkope	7 164 000
Koste van verkope	3 840 000
Oninbare skulde	14 520
Debiteureafslag	84 000
Verbruiksgoedere	47 400
Salarisse en lone	985 200
Werkgewersbydraes	97 200
Huurinkomste	278 000
Direkteursfooie	1 248 800
Herstelwerk en onderhoud	150 720
Bankkoste	33 600
Ouditeursfooie	105 600
Diverse uitgawes	107 670

B. AANSUIWERINGS EN ADDISIONELE INLIGTING:

- Goedere word verkoop teen 'n winsopslag van 40% op kosprys.
- 'n Afslag vir voorraad wat totaal beskadig is, is deur die besigheid toegestaan. Die waarde van die voorraad volgens die oorspronklike faktuur ontvang, is R12 000.
- Op 30 April 2019 is R2 880 ontvang van A. Kwaza wie se rekening voorheen as oninbaar afgeskryf is. Die bedrag is aangeteken as Oninbare skulde in die KOJ.
- Die voorsiening vir oninbare skulde moet aangesuiwer word tot 5% van uitstaande debiteure.
- Die maatskappy het 3 direkteure wat elk R44 600 per maand verdien. Die derde direkteur is eers op 1 November 2018 aangestel.

- 6 Die volgende is gevind tydens 'n fisiese voorraadopname op 30 April 2019:
- Handelsvoorraad, R1 847 800
 - Verbruiksgoedere, R600
- 7 Waardevermindering vir die jaar beloop R243 840.
- 8 'n Bedrag van R5 600 is te veel vir ouditeursfooie betaal.
- 9 'n Werknemer is in die salarisjoernaal weggelaat. Hy is nie betaal nie. Sy besonderhede is as volg:

Aftrekkings	Werkgewersbydrae	Netto salaris
R5 250	R4 410	15 750

- 10 Die huurder is twee maande agterstallig met sy huur. Die maandelikse huur is met R1 000 op 1 Januarie 2019 verminder.
- 11 Netto wins na belasting beloop 5% van verkope.
- 12 Inkomstebelasting word bereken teen 28% van die netto wins.

VRAAG 4: FINANSIËLE STATE VAN MAATSKAPPYE**(70 punte; 40 minute)****4.1 BALANSSTAAT EN NOTAS**

Verwys na die inligting uit die rekords van RADABA BPK. vir die finansiële jaar geëindig 28 Februarie 2019.

GEVRA:

4.1.1 Stel die volgende notas vir die Balansstaat op:

- Gewone aandelekapitaal (9)
- Behoue inkomste (11)
- Handels- en ander ontvangbares (7)

4.1.2 Voltooi die Staat van Finansiële posisie (Balansstaat) op 28 Februarie 2019. Waar notas nie verlang word nie, dui ALLE bewerkings in hakies aan. (26)

INLIGTING:

A. **Uittreksel van bedrae uit die finansiële rekords van RADABA BPK.**

	28 Feb. 2019
Vaste bates (kosprys)	6 791 400
Opgehoopte waardevermindering	1 940 400
Gewone aandelekapitaal	?
Behoue inkomste	531 050
Vaste Deposito: Trust Bank (8%)	975 000
Lening: Easy Bank	723 900
Vorrade	?
Debiteurekontrole	365 250
Krediteurekontrole	93 690
Voorsiening vir oninbare skulde	14 610
Opgelope uitgawes	18 180
Opgelope inkomste	5 910
Vooruitbetaalde uitgawes	11 400
Kontant (Bank en wisselgeld)	504 900
SAID Inkomstebelasting (voorlopige betalings)	555 000
Dividende op aandele (interimdividende)	405 000

B. Aandelekapitaal

- Die besigheid se gemagtigde aandelekapitaal is 800 000 aandele.
- Op 1 April 2018, het die direkteure besluit om aandele teen 'n koste van R1 170 000 terug te koop. Die aandele is gekoop vir R1,70 bo die gemiddelde prys van R10 per aandeel.
- 'n Verdere 120 000 aandele is op 31 Oktober 2018 teen R13 per aandeel uitgereik.

- C. Op 27 Februarie 2019 is 'n finale dividend van 30 sent per aandeel verklaar.
Aandele teruggekoop kwalifiseer nie vir finale dividende nie.
- D. 'n Sekere gedeelte van die vaste deposito verval in die volgende 3 maande waarna die oorblywende balans R800 000 sal wees.
- E. Rente gekapitaliseer, R122 100, word aangedui op die leningstaat ontvang. Dit is nie in die boeke aangeteken nie. Die besigheid verwag dat die lening met R169 200 in die volgende finansiële jaar sal verminder.
- F. Nadat al bogenoemde aansuiwerings in berekening gebring is, is die netto wins vir die jaar bereken op R1 741 500, en inkomstebelasting betaalbaar vir die jaar R522 450.

4.2 ONTLEDING EN VERTOLKING VAN FINANSIËLE AANWYSERS

GEVRA:

Gebruik die finansiële aanwysers van QUICKFIX BPK. hieronder om die volgende vrae te beantwoord.

- 4.2.1 Die maatskappy het addisionele aandele teen R9 uitgereik. In jou opinie, dink jy die bestaande aandeelhouers behoort gelukkig met die uitreikingsprys te wees? Haal EEN finansiële aanwyser met werklike syfers/persentasie/verhouding aan om jou mening te staaf. (3)
- 4.2.2 Die direkteur is van mening dat die aandeelhouers tevrede behoort te wees met hoe die maatskappy gevaar het. Verduidelik en haal TWEE finansiële aanwysers aan met werklike syfers/verhoudings/persentasies aan om hul mening te staaf. (6)
- 4.2.3 Die direkteur het besluit om die lening gedurende die huidige jaar te verhoog. Haal TWEE finansiële aanwysers (werklike syfers/verhoudings/persentasies) aan wat verband hou met hulle besluit. Verduidelik waarom dit 'n goeie besluit was, of nie. (8)

Die volgende finansiële aanwysers is bereken vir die afgelope twee jaar:

	2018	2017
Bedryfsverhouding	1,7 :1	1 :1
Vorraadomsetsnelheid	8 keer	6 keer
Skuld-ekwiteit verhouding	0,3 : 1	0,2 :1
% opbrengs op gemiddelde aandeelhouersbelang	16%	13%
% opbrengs op kapitaal aangewend	22%	18%
Dividende per aandeel	34 sent	20 sent
Verdienste per aandeel	133 sent	120 sent
Netto batewaarde per aandeel	1 121 sent	992 sent
Markprys op JSE	1 050 sent	980 sent
Rentekoers op lenings	15%	15%
Rentekoers op vaste deposito	8%	8%

VRAAG 5: OUDITEURSVERSLAG**(55 punte; 30 minute)**

- 5.1 Die inligting hou verband met Liam Bpk. vir die finansiële jaar geëindig 30 Junie 2018.

GEVRA:

- 5.1.1 Stel die nota vir KONTANT DEUR BEDRYWIGHEDE VOORTGEBRING op. (19)

- 5.1.2 Voltooi die Kontantvloeistaat. (23)

INLIGTING:

- A. **Inligting uit die Staat van omvattende inkomste (Inkomstestaat) vir die jaar geëindig 30 Junie 2018.**

Waardevermindering	96 000
Rente uitgawe	108 000
Inkomstebelasting	113 400
Netto wins na belasting	272 700

- B. **Inligting uit die Staat van finansiële posisie (Balansstaat)**

	30 Junie 2018	30 Junie 2017
Gewone aandelekapitaal	1 425 000	1 200 000
Behoue inkomste	85 200	64 500
Vaste bates	2 258 100	1 802 250
Finansiële bates	100 000	240 000
Nie-bedryfslaste	880 000	970 000
Voorrade	180 300	264 000
Handels-en-ander-ontvangbares (sien 1 hieronder)	98 250	105 300
Handels-en-ander-betalbares (sien 2 hieronder)	143 250	165 300

1. Handels- en-ander-ontvangbares

Netto handelsdebiteure	90 500	89 900
SAID (Inkomstebelasting)	7 750	15 400
	98 250	105 300

2. Handels-en-ander-betalbares

Handelskrediteure	44 250	102 000
Vooruitontvange inkomste		2 300
Aandeehouers vir dividende	99 000	63 000
	143 250	165 300

C. Aandelekapitaal.

- R440 000 is ontvang vir 40 000 addisionele aandele uitgereik op 31 Oktober 2017.
- Op 30 Mei 2018 is R250 000 betaal vir aandele teruggekoop.

D. Dividende

- 'n Interim dividend van R77 000 is betaal op 5 Januarie 2018.
- 'n Finale dividend is verklaar op 29 June 2018.

E. Vaste bates

- Die volgende veranderinge is aan die geboue gedurende die jaar gemaak:
Uitbreidings van R566 600
Herstelwerk aan die ou gebou, R150 000
- Ou toerusting, drawaarde R35 250, is teen 'n verlies van R5 250 verkoop.

5.2 OUDITEURSVERSLAG

Die volgende is 'n uittreksel van die ouditeursverslag wat uitgereik is deur die eksterne ouditeure van VOVO Bpk.

GEVRA:

- 5.2.1 Watter tipe verslag het VOVO Bpk. ontvang? Verduidelik. (3)
- 5.2.2 Die Maatskappywet vereis dat publieke maatskappye geouditeer word. Gee 'n rede hiervoor. (2)
- 5.2.3 Verduidelik EEN belangrike gevolg vir Makaya&Ntini indien hulle nalatig is in die uitvoering van hul pligte. (2)
- 5.2.4 Noem EEN ander party, buiten die aandeelhouers, wat belangstel in hierdie auditmening en gee 'n rede vir hul belangstelling. (2)
- 5.2.5 Dui kortliks aan hoe hierdie auditverslag moontlik die aandele van VOVO Bpk. op die Johannesburgse Effektebeurs (JSE) sal beïnvloed. Noem TWEE punte. (4)

INLIGTING:**Ouditmening – aan die aandeelhouers**

Ons het nie voldoende auditbewyse verkry om 'n grondslag vir 'n auditmening te gee nie. Gevolglik gee ons nie 'n mening oor die finansiële state van VOVO Bpk. vir die jaar geëindig 28 Februarie 2019 nie.

Makaya&Ntini

Geoktrooieerde Rekenmeesters (SA)

Geregistreerde Rekenmeesters en Ouditeure

OOS-LONDEN

30 April 2019

VRAAG 6: VERSOENING EN BTW**(40 punte; 25 minute)****6.1 VASTE BATES**

Jy word voorsien van die onvolledige vastebatenota van Komani Bpk.
Die finansiële jaar eindig op 31 Desember 2018.

GEVRA:

- 6.1.1 Bereken die ontbrekende bedrae soos voorgestel deur **A** tot **E** in die onvolledige vastebatenota. (7)
- 6.1.2 Stel die Bateverkoperekening op vir die kantoormeubels wat verkoop is. (10)
- 6.1.3 Lewer kommentaar op die verkoop van grond aan die eggenoot ('husband') van die HUB. Sien inligting **B**. (2)

INLIGTING:**A. ONVOLLEDIGE VASTEBATENOTA**

	Grond en geboue	Toerusting	Voertuie
Drawaarde (1 Januarie 2018)	A	180 000	
Kosprys		350 000	650 000
Opgehoopte waardevermindering		B	(250 000)
Bewegings			
Toevoegings			C
Verkope	200 000		
Waardevermindering			D
Drawaarde (31 Desember 2018)	2 100 000		
Kosprys	2 100 000	E	950 000
Opgehoopte waardevermindering			

- B. Ongebruikte grond is vir kontant aan 'n plaaslike sakeman vir R200 000 verkoop. Die besigheid behoort aan die eggenoot ('husband') van die maatskappy se HUB.
- C. Ou kantoormeubels is te koop aangebied (sien vaste bateregister hieronder). Die plaaslike ontspanningsklub het aangebied om R10 000 kontant te betaal. Die aanbod is op 30 September 2018 aanvaar en die res is beskou as 'n donasie deur die besigheid.

VASTEBATEREGISTER			OE 201
Item	Kantoormeubels		
Kosprys	R32 000		
Aangekoop	1 Oktober 2016		
Waardevermindering	20% p.j. op kosprys		
	Waardevermindering	Opgehoopte waardevermindering	Drawaarde
31 Desember 2016	1 600	1 600	30 400
31 Desember 2017	6 400	8 000	24 000
30 September 2018	?	?	?

- D. 'n Nuwe voertuig is op 31 Desember 2018 aangekoop vir R300 000 minus 10% handelsafslag. Waardevermindering op voertuie word afgeskryf teen 15% p.j. op die verminderdesaldo-metode.

6.2 BTW-BEREKENINGE

Die inligting hieronder het betrekking op Nobs Handelaars vir die BTW-tydperk geëindig 28 Februarie 2019.

GEVRA:

Bereken die bedrag BTW betaalbaar aan/ontvangbaar van die SAID op 28 Februarie 2019. Dui aan of die bedrag betaalbaar of ontvangbaar is. (13)

INLIGTING:

- A Bedrag verskuldig aan die SAID op 1 Februarie 2019, R 49 800.
- B Transaksies vir die tydperk geëindig 28 Februarie 2019:

• Totale verkope (BTW uitgesluit)	R412 800
• Totale aankope (BTW ingesluit)	552 000
• BTW op korting toegestaan aan debiteure	3 000
• BTW op terugsendings aan krediteure LET WEL: BTW op terugsendings aan krediteure moet aangepas word aangesien die krediteur ingestem het op 'n afslag van R23 000 minder as die oorspronklike eis	8 700
• BTW op goedere vir die eienaar se persoonlike gebruik	1 500
• Totale bedrag oninbare skulde afgeskryf	5 750

6.3 BTW EN ETIEK

GEVRA:

Lees die gegewe inligting en beantwoord die vrae wat volg.

- 6.3.1 Waarom behoort Rantsi Handelaars 'n bewys van verkope te lewer? (2)
- 6.3.2 Hoe sal dit die BTW-opgawes van Rantsi Handelaars beïnvloed? (2)
- 6.3.3 Adviseer Rantsi-handelaars oor die implikasies indien hy tot hierdie versoek instem. Noem TWEE punte. (4)

INLIGTING:

'n Kliënt het Rantsi Handelaars versoek om goedere aan hom sonder BTW te verkoop. In ruil hiervoor betaal die kliënt kontant vir al sy aankope. Rantsi Handelaars het gesê dat hy dan nie 'n brondokument vir hierdie verkope sou kon uitreik nie.

